

This question paper contains 3 printed pages.]

Your Roll No.

आपका अनुक्रमांक

7338

M.A. / I

A

SANSKRIT – Course 8

(Sāhitya : Drama)

Time : 2 Hours

Maximum Marks : 50

समय : 2 घण्टे

पूर्णांक : 50

(Write your Roll No. on the top immediately on receipt of this question paper.)

(इस प्रश्न-पत्र के मिलते ही ऊपर दिए गए निर्धारित स्थान पर अपना अनुक्रमांक लिखिए।)

Note : Unless otherwise required in a question, answers should be written in Sanskrit *or* in Hindi *or* in English.

टिप्पणी : अन्यथा आवश्यक न होने पर इस प्रश्न-पत्र का उत्तर संस्कृत या हिन्दी या अंग्रेज़ी किसी एक भाषा में दीजिए ।

नोट : प्रश्न-पत्र पर अंकित पूर्णांक एम.ए. संस्कृत परीक्षा के वर्ग 'ब' (स्कूल ऑफ ओपन लर्निंग एवं नॉन-फॉर्मल सैल आदि) के पूर्व-परीक्षार्थियों के लिए मान्य हैं । वर्ग 'अ' (पूर्व-विद्यार्थियों) के लिए इन अंकों का समानुपातिक पुनर्निर्धारण परीक्षाफल तैयार करते समय किया जाएगा ।

1. निम्नलिखित की सप्रसंग व्याख्या कीजिए : 4 × 5 = 20

Explain the following with reference to the context :

(अ) विश्वम्भरा भगवती भवतीमसूत,
राजा प्रजापतिसमो जनकः पिता ते ।
तेषां वधूस्त्वमसि नन्दिनि पार्थिवानां,
येषां कुलेषु सविता च गुरुर्वयं च ॥

अथवा / OR

त्वं जीवितं त्वमसि मे हृदयं द्वितीयं त्वं
कौमुदी नयनयोरमृतं त्वमङ्गे ।
इत्यादिभिः प्रियशतैरनुरुध्य मुग्धां
तामेव शान्तमथवा किमिहोत्तरेण ॥

(आ) रे हस्त दक्षिण मृतस्य शिशोर्द्विजस्य
जीवातवे विसृज शूद्रमुनौ कृपाणम् ।
रामस्य गात्रमसि निर्भरगर्भखिन्न-
सीताविवासनपटोः करुणा कुतस्ते ॥

अथवा / OR

मुनिजनशिशुरेकः सर्वतः सैन्यकाये
नव इव रघुवंशस्याप्रसिद्धः प्ररोहः ।
दलित करिकपोलग्रन्थिटङ्कारघोरः-
ज्वलितशरसहस्रः कौतुकं मे करोति ॥

(इ) सत्यं न मे विभवनाशकृतास्ति चिन्ता
भाग्यक्रमेण हि धनानि भवन्ति यान्ति ।
एतत्तु मां दहति नष्टधनाश्रयस्य
यत्सौहृदादपि जनाः शिथिलीभवन्ति ॥

अथवा / OR

ज्ञातीन् विटान् स्वभुजविक्रमलब्धवर्णान्
राजापमानकुपितांश्च नरेन्द्रभृत्यान् ।
उत्तेजयामि सुहृदः परिमोक्षणाय
यौगन्धरायण इवोदयनस्य राज्ञः ॥

- (ई) देशः को नु जलावसेकशिथिलो यस्मिन् शब्दो भवे-
दिभक्तीनां च न दर्शनान्तरगतः सन्धिः करालो भवेत् ।
क्षारक्षीणतया च लोष्टककृशं जीर्णं क्व हर्म्यं भवे-
त्कस्मिन्सत्रीजनदर्शनं च न भवेत्स्यादर्थसिद्धिश्च मे ॥

अथवा / OR

लब्धा चारित्र्यशुद्धिश्चरण निपतितः शत्रुरप्येष मुक्तः
प्रोत्खातारातिमूलः प्रियसुहृदचलामार्यकः शास्ति राजा ।
प्राप्ता भूयः प्रियेयं प्रियसुहृदि भवान्संगतो मे वयस्यो,
लभ्यं किं चातिरिक्तं यदपरमधुना प्रार्थयेऽहं भवन्तम् ॥

2. निम्नलिखित की संस्कृत में व्याख्या कीजिए : 5
Explain the following in Sanskrit :
जनकानां च रघूणां च सम्बन्धः कस्य न प्रियः
यत्र दाता ग्रहीता च स्वयं कुशिकनन्दनः ॥

अथवा / OR

तपसा मनसा वाग्भिः पूजिता बलिकर्मभिः ।
तुष्यन्ति शमिनां नित्यं देवताः किं विचारितैः ? ॥

3. उत्तररामचरित नाटक में चित्रित राम के चरित्र पर प्रकाश डालिए । 13
Portray the character of Rāma as given in the
play Uttara-Ramacaritam.

अथवा / OR

भवभूति की नाट्यशैली की प्रमुख विशेषताएँ बताइये ।
Discuss the main characteristics of the dramatic
style of Bhavabhuti.

4. 'चारुदत्त' अथवा 'शर्विलक' का चरित्र-चित्रण कीजिए : 12
Sketch the character of 'Charudatta' or
'Śarvilaka'.